

IKUNST >

Kunststyrelsen

NOTAT

KUNSTNERES PENSIONSFORHOLD

UNDERSØGELSE
IGANGSAT I HENHOLD TIL AFTALE
I FORBINDELSE MED FINANSLOV 2006

November 2006

Oversendt til Kulturministeriet 6. december 2006

INDHOLDSFORTEGNELSE

BAGGRUND	s. 1
RESUMÉ	s. 2
OM DANSKE PENSIONSORDNINGER GENERELT	s. 4
OM DANSKE KUNSTNERES ARBEJDSMARKEDSSITUATION	s. 6
OM PENSIONS-ORDNINGER OG -MULIGHEDER FOR FORSKELLIGE KUNSTNERGRUPPER	s. 8
HVOR MANGE KUNSTNERE FINDES I DANMARK	s. 9
OVERVEJELSER OM HVEM DER I GIVET FALD KUNNE HAVE BEHOV FOR EN 'SÆRLIG KUNSTNERPENSIONSORDNING'	s. 10
MODELLER FOR PENSIONSORDNINGER FOR KUNSTNERE	s. 12
MODELSKITSERINGER	s. 14
BILAG	s. 25

Kunststyrelsen

H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon 3374 4500
Telefax 3374 4545

ks@kunststyrelsen.dk
www.kunststyrelsen.dk

BAGGRUND

I Aftaler om Finansloven for 2006 Kapitel 4. Aftale mellem regeringen (Venstre og Det Konservative Folkeparti), Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti indgår bl.a. følgende om **Kunstneres pensionsforhold**: 'Der er enighed om, at der igangsættes en undersøgelse af kunstneres pensionsforhold. Undersøgelsen skal være afsluttet senest september 2006'.

Kulturministeriet har bedt Kunststyrelsen gennemføre undersøgelsen, idet der ønskes beskrevet forskellige mulige modeller for pensionsordninger for kunstnere, ligesom forudsætninger for samt fordele og ulemper ved hver af disse modeller bedes belyst. Kulturministeriet har bedt Kunststyrelsen om at orientere Statens Kunstfond om, at undersøgelsen gennemføres samt om at indhente fondens kommentarer til resultaterne, inden disse oversendes til Kulturministeriets departement. Kunststyrelsen har i juli 2006 meddelt Kulturministeriet, at undersøgelsens resultater og kommentarerne hertil først ville kunne foreligge i november 2006,

hvilket kulturministeren 5. september 2006 har bedt om Folketingets partiers kulturordførere om forståelse for.

Kunststyrelsen har på grundlag af tilgængelige oplysninger og undersøgelser sammenstillet og udarbejdet en mindre analyse af danske kunstneres socioøkonomiske forhold med særligt henblik på at belyse de socioøkonomiske forhold, der har betydning for kunstneres situation og muligheder med hensyn til pension. Pensionsforhold og pensionsordninger i almindelighed er undersøgt via oplysningsmateriale fra de pågældende ministerier mv. og pensionsinstitutter, ligesom spørgsmål om kunstneres forhold i øvrigt i denne sammenhæng har været drøftet med repræsentanter for kunstnerorganisationer. Sekretariatschef Vibeke Jakobsen har haft ansvar for arbejdet med Kunststyrelsens undersøgelse mv.

Statens Kunstfonds bestyrelse og repræsentantskab har på møder i oktober og november 2006 fået forelagt Kunststyrelsens notat med undersøgelse og modelskitseringer. Bestyrelse og repræsentantskab har givet følgende kommentarer:

Bestyrelsen har tilkendegivet, at den vil være bekymret over pensionsmodeller, hvis de indebærer en reduktion af fondens legatudbetalinger. Ligeledes vil bestyrelsen være bekymret for, om et pensionsaspekt bragt ind i forhold til fondens legattildelinger, vil kunne medføre forrykkelse i den kunstneriske kvalitetsvurdering, der alene skal være det afgørende for fondens legattildelinger.

Repræsentantskabet tilsluttede sig generelt, at der er behov for en udbygning af pensionsordninger for kunstnere. Repræsentantskabet henlede særligt opmærksomheden på kunstneres ujævne, usikre og gennemsnitligt beskedne indtægter, som vanskeliggør en løbende fastlagt pensionsopsparing. Det blev endvidere tilkendegivet, at kunstneres behov for løbende indtægtssikring kan være lige så stort som behovet for pensionssikring. I øvrigt understregede repræsentantskabet, at vilkår og ønsker for de forskellige faggrupper af kunstnere er forskellige, hvilket indebærer behov for individualisering og valgfrihed mellem forskellige pensionsmodeller. Det spørgsmål blev rejst, om det samfundsmæssigt er ønskeligt med en særstilling for kunstnere i forhold til pensionsordninger.

RESUMÉ

Kunststyrelsens notat med undersøgelse, analyser og modelskitseringer giver efter styrelsens opfattelse et grundlag for de i første række kulturpolitiske overvejelser, vurderinger og beslutninger, som kommer på tale i forbindelse med kunstneres pensionsforhold. Også socialpolitiske vurderinger må dog naturligt skulle inddrages og indgå i nærmere overvejelser om pensionsordninger for kunstnere.

Der findes ikke eksakte oplysninger om, hvordan danskere i al almindelighed sparer op til deres pension. Det er Socialministeriet og Socialforskningsinstituttet netop i gang med at undersøge. Denne undersøgelse har dog ikke en detaljeringsgrad, der vil kunne give oplysninger særligt om danske kunstneres pensions- og pensionsopsparingssituation. Derfor har Kunststyrelsen fra forskellige kilder søgt at sammen-

drage oplysninger om kunstneres socioøkonomiske forhold af betydning for pensionsordninger, pensionsopsparing og overvejelser om en særlig kunstnerordning på pensionsområdet.

Der findes ej heller eksakte tal på antallet af danske kunstnere. Et samlet tal på en dansk kunstnerbefolkning siger ca. 23.000, som er antallet af medlemmer i de kunstnerorganisationer, der er medlemsorganisationer i Dansk Kunstnerråd, der er den tværfaglige organisation for danske professionelle kunstneres organisationer.

Kunstnere arbejder under meget forskellige vilkår, som i relation til pensionsmuligheder giver meget forskellige vilkår. Nogle kunstnergrupper opererer i et arbejdsmarked, hvor de kan få ansættelser og ansættelsesforhold med sædvanlig arbejdsmarkedspension, mens andre kunstnergrupper befinder sig i en kunstnerisk arbejdssituation, hvor ansættelsesforhold og arbejdsmarkedsoverenskomster og dermed sædvanlige pensionsordninger er så at sige ukendte. De sidstnævnte kunstnergrupper udgør i alt ca. 5.000 personer, og det er disse, som en særlig kunstnerpensionsordning i givet fald kan tænkes at skulle rette sig mod.

Der skitseres tre mulige modeller for pensionsordninger:

1. Pensionsordningen organiseres og finansieres af kunstneren. Her omtales muligheden for et statsligt bidrag til ekspertvejledning – med henblik på rådgivning om særligt kunstneres situation i forbindelse med tegning af private, individuelle pensionsordninger.
2. Staten støtter kunstneres opsparing som led i den statslige støtte til skabende kunstnere – med pensionsopsparing i forbindelse med legater mv. til 'fortsat kunstnerisk arbejde'.
3. Staten støtter en 'særlig kunstnerpensionsordning' med et 'arbejdsgiverlignende' bidrag – her beskrives to forskellige modeller: den ene med løbende bidrag til kunstnerens egen pensionsopsparing, den anden med bidrag som supplement til pensionsudbetalingen fra kunstnerens egen pensionsopsparing.

Notatet lægger hermed op til en – i første omgang – kulturpolitisk drøftelse af, hvorvidt og i givet fald hvordan staten kan engagere sig i pensionsordninger for nærmere definerede og afgrænsede grupper af kunstnere.

Den eller de skitserede modeller, som det politisk måtte vise sig at være ønskeligt at gå videre med, vil skulle viderebearbejdes og konkretiseres under medvirken af særlig pensionskyndig ekspertise for herefter at drøftes og forhandles også med de implicerede kunstnerorganisationer.

OM DANSKE PENSIONSORDNINGER GENERELT

Det danske pensionssystem består af forskellige ordninger, dels af en række obligatoriske ordninger, dels af aftale- og overenskomstmæssige arbejdsmarkedspensioner, dels af individuelle frivillige ordninger. Selv om de frivillige ordninger og de aftale- og overenskomstmæssige arbejdsmarkedsordninger har fået større og større betydning, er det stadig de obligatoriske ordninger, der er de vigtigste – med folkepensionen som grundstenen i det danske pensionssystem. Ud over folkepensionen består de obligatoriske ordninger af arbejdsmarkedets tillægspension og den særlige pensionsopsparing.

SOCIALE PENSIONSORDNINGER

Socialministeriet har ansvaret for lovgivning om de generelt gældende danske sociale pensionsordninger som folkepension og førtidspension samt førtidspensionisters supplerende muligheder i forbindelse med Arbejdsmarkedets Tillægspension. Disse ordninger administreres af kommunerne og til dels af ATP. Pensionsmodtagerens 'egetbidrag' er tilvejebragt via samfundets almindelige skatteindbetalinger.

ARBEJDSMARKEDSRELATEREDE PENSIONSORDNINGER

LOVGIVNINGSBESTEMTE

Beskæftigelsesministeriet har ansvaret for lovgivningen om de generelt gældende arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger som Arbejdsmarkedets Tillægspension, Den Særlige Pensionsopsparing og Lønmodtagernes Dyrtidsfond. Arbejdsmarkedets Tillægspension administreres af ATP, som også for de fleste pensionsopsparere administrerer Den Særlige Pensionsopsparing. Lønmodtagernes Dyrtidsfond administreres af LD.

Finansministeriet har ansvaret for lovgivning om og administrationen af (statslige) tjenestemandspensionsordninger. *Kommuner og amter* varetager administrationen af de (amts)kommunale tjenestemandspensioner. Udgiften til dækning af tjenestemandspensioner tilvejebringes over finansloven, henholdsvis kommunale budgetter.

ARBEJDSOVERENSKOMSTBESTEMTE

Økonomi- og erhvervsministeriet har ansvaret for den overordnede finansielle regulering mv. af arbejdsmarkedspensioner og private individuelle pensionsordninger. Disse ordninger administreres af lønmodtagernes pensionskasser eller pengeinstitutter under tilsyn af Finanstilsynet.

Pensionsordningerne, som er bundet til den enkelte pensionsopsparers arbejdsmarkedstilknytning, er karakteriseret ved, at lønmodtageren til sin pensionsopsparingsordning indbetaler et 'egetbidrag', som trækkes ud af lønmodtagerens månedlige lønudbetaling, og at arbejdsgiveren indbetaler et 'arbejdsgiverbidrag' herudover til lønmodtagerens pensionsopsparingsordning. Fordelingen er typisk, at 'egetbidraget' udgør 1/3 og 'arbejdsgiverbidraget' 2/3 af den samlede indbetaling til pensionsopsparingen.

Dette forhold er aftalt i arbejdsmarkedsoverenskomsterne, hvor først højindkomstgrupper og grupper med ansættelsesforhold typisk i den offentlige sektor (med tje-

nestemandspensionsordningerne som inspiration) – men efterhånden også andre, bl.a. lavindkomstgrupper – i de løbende kollektive overenskomstforhandlinger mellem lønmodtagersiden og arbejdsgiversiden har lagt større og større vægt på pensionsordninger som en væsentlig faktor i et samlet livslønsforløb.

Fra lønmodtagerside har man således satset på, at traditionelle lønforbedringer i et vist omfang skulle erstattes af pensionsordninger/ -forbedringer – selv om det indebærer mindre stigninger i den direkte udbetalte 'her-og-nu-løn'. De fleste lønmodtagere er i dag omfattet af en pensionsordning med fast pensionsopsparingsindbetaling til et pengeinstitut eller en pensionskasse.

Kun hvis det er klart overenskomstbestemt, kan man som lønmodtager kræve, at arbejdsgiveren bidrager til ens pensionsopsparing. De kollektive overenskomster bestemmer hvilken pensionskasse, arbejdsgiveren skal indbetale pensionsbidraget til. Ligeledes angiver overenskomsterne, hvilke betingelser der er for at blive optaget i pensionsordningen med hensyn til alder, helbred og anciennitet.

PRIVATE INDIVIDUELLE PENSIONSORDNINGER

Mange tegner private pensionsordninger ud over eller som alternativ til arbejdsmarkedspension. Det er som ovenfor nævnt Økonomi- og erhvervsministeriet, der har ansvar for de overordnede finansielle reguleringer mv., mens det er pengeinstitutter og forsikringselskaber, der under tilsyn af Finanstilsynet administrerer de private pensionsordninger.

SKATTEBEGUNSTIGELSER

Er pensionsordninger oprettet som led i et ansættelsesforhold, foretages indbetalingerne af arbejdsgiveren, og der ses bort fra disse indbetalinger, når den skattepligtige indkomst gøres op. Er der tale om en individuel privat tegnet pensionsordning, gives der skattefradrag ved indbetaling til pensionsopsparing. For selvstændige kræves for skattefradrag, at pensionsopsparingsindbetalingerne er faste indbetalinger over mindst 10 år, ved engangsindskud er der fastsat maksimumsfradrag/ maksimumsprocent af virksomhedsoverskud, endelig findes fradragmuligheder i forbindelse med ophørspension.

Skattebegunstigelserne, som på forskellig vis gives i forbindelse med pensionsopsparing, må bl.a. ses som udtryk for den samfundsøkonomiske interesse for tilvejebringelse af pensionsordninger – som et incitament for den enkelte til at tænke i pensionsbaner, enten det så sker i arbejdsmarkedsrelateret overenskomstmæssig sammenhæng eller i privat, individuel sammenhæng.

Hvilken skat, der skal betales ved pensionens udbetaling, afhænger af hvilken ordning, der er tale om: kapitalpension, ratepension eller livrentepension.

OM DANSKE KUNSTNERES ARBEJDSMARKEDSSITUATION

LØNMODTAGER/ ANSAT - SELVSTÆNDIG – ANDET

Danske kunstnere strukturerer og organiserer deres kunstneriske arbejde og arbejdssituation på mange forskellige måder: som selvstændige - i enkeltmandsvirksomheder eller med ansatte medarbejdere - i kollegiale arbejdsfællesskaber, produktionskollektiver eller -selskaber med forskellig organisatorisk opbygning - eller i ansættelsesforhold som lønmodtagere.

I forhold til det øvrige arbejdsmarked er det kunstneriske arbejdsmarked generelt præget af færre faste stillinger, mange deltidsstillinger, projektansættelser, sæsonudsving og i øvrigt store udsving i forbindelse med skiftende konjunkturer. Især de fag, der retter sig mod en fri skabende kunstnerisk virksomhed, er præget af en lavere beskæftigelsesgrad end et mere velorganiseret f.eks. AC-arbejdsmarked, som uddannelserne i øvrigt i højere og højere grad lægger op til.

I nogle kunstnerfag arbejder kunstnerne – traditionelt og fagligt givent ud fra fagets kunstneriske arbejds- og udførelsesmåder - typisk alene i den arbejdsproces, hvor de skaber og frembringer deres værker, og således at disse fags kunstnere efter den kunstneriske værkfrembringelsesproces skal ud i en salgs- og formidlingsproces, hvor andre aktører kommer ind og er med til at skaffe disse kunstnere indkomster af deres kunstneriske arbejde. Det drejer sig om gallerier, kunstnersammenslutninger, forlag, udgivelsesselskaber mv. – formidlings- og salgsinstanser af den ene eller anden slags. Kunstnere i disse fag har kun i meget begrænset omfang grundlag eller mulighed for en lønmodtager- eller lønmodtageragtig arbejdssituation.

Andre kunstnerfag har i betydeligt større omfang tilknytning til og tilknytningsmuligheder til et arbejdsmarked og en lønmodtagersituation, idet deres kunstneriske frembringelsesproces typisk finder sted i et egentligt ansættelsesforhold og/ eller i en mere arbejds-kollektiv sammenhæng.

I overensstemmelse med den terminologi, som bl.a. findes i den statslige kunststøttelovgivning og i øvrigt på kunststøtteområdet, defineres nogle kunstnerfag som 'skabende', idet de omfatter kunstnere, der typisk direkte har ophavsret til deres kunstneriske frembringelser – de er 'autorer'. Det drejer sig først og fremmest om billedkunstnere, forfattere, komponister, kunsthåndværkere, designere, arkitekter, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer, koreografer. Andre kunstnerfag defineres i denne terminologi som 'udøvende' i den forstand, at de kunstneriske frembringelser fra disse fags kunstnere typisk er en kunstnerisk fortolkning, viderebearbejdning, fremstilling, gengivelse og formidling af en 'autors' værk. Det drejer sig primært om kunstnere som musikere, sangere, dirigenter, skuespillere og dansere.

Inden for de således definerede 'skabende' kunstnerfag vil hovedparten af billedkunstneres, skønlitterære forfatteres, komponisters og kunsthåndværkeres kunstneriske arbejde typisk ikke finde sted i en lønmodtagersituation i et ansættelsesforhold - og kun i begrænset omfang vil disse kunstnergrupper have mulighed for at

etablere deres kunstneriske arbejdssituation i et fast eller fastere lønmodtagerforhold. Hvorimod mange designere, arkitekter, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer i og med deres fags naturlige kunstneriske udførelsesform indgår i og i vidt omfang udøves i et ansættelsesforhold eller anden form for mere eller mindre organiseret arbejdsoverenskomstforhold. For de 'udøvende' kunstnerfags kunstneres - musikernes, sangernes, dirigenternes, skuespillerens, dansernes - vedkommende finder deres kunstneriske arbejde i vidt omfang sted i et ansættelsesforhold.

Parallelt hertil findes for arkitekterne, designerne og for de 'udøvende' kunstnerne inden for musik-, teater- og filmområderne kollektive arbejdsmarkedsoverenskomster, der regulerer ansættelsesforhold med dertilhørende arbejdsmarkedspensionsordninger. Disse faggrupper har således typisk også etableret sig med egentlige fagforeninger med arbejdsløsheds-kasser og pensionskasser. I de kollektive arbejdsmarkedsoverenskomster for disse faggrupper udgør det samlede pensionsbidrag ('egetbidrag' + 'arbejdsgiverbidrag') mellem knap 8% og 16,8% af lønnen, lavest for f.eks. orkestermusikere og yngre skuespillere, højest for AC-overenskomstansatte.

Det er i øvrigt i nogle sammenhænge et vilkår for statslig kunststøtte af et vist omfang til institutioner, der producerer og formidler kunstneriske frembringelser inden for musik-, teater- og filmområderne, at de involverede kunstneres løn- og ansættelsesforhold følger indgåede overenskomster, herunder også om opsparing til aftalt arbejdsmarkedspension på området.

Modsvarende har kunstnere som billedkunstnere, forfattere, komponister og kunsthåndværkere, dvs. kunstnere fra de fag, som traditionelt og i overensstemmelse med deres fags kunstneriske arbejdsproces typisk arbejder 'alene', nok etableret sig med faglige foreninger, men typisk ikke med arbejdsløsheds-kasser eller pensionskasser. Disse kunstnergrupper står generelt, når det gælder kunstnerisk arbejde uden for arbejdsmarkedets ansættelsesmuligheder, idet det kunstneriske arbejde typisk foregår i 'egen virksomhed', og hvor kunstnerens indkomster fra det kunstneriske arbejde typisk fremkommer ved efterfølgende salg af de frembragte kunstværker, typisk i vidt omfang med andre aktører, der står for formidling, udgivelse og salg af kunstværkerne.

For de 'skabende' kunstnere inden for scenekunst- og filmområderne som dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer findes i regi af deres faglige foreninger aftaler, der giver retningslinjer for disse kunstnergruppers engagementet typisk som free lancere i forbindelse med enkeltprojekter. Denne type projektansættelser medfører typisk ikke pensionsopsparing eller pensionsrettigheder.

I et mindre omfang vil billedkunstnere, forfattere, komponister og kunsthåndværkere få bestillinger på et kunstværk til udførelse eller opførelse på et bestemt sted, ved en bestemt begivenhed eller arrangement e.l., hvor kunstneren er forhåndssikret en konkret aftalt honorering for opgavens udførelse. I honoreringen for sådanne enkeltstående kunstneriske opgaver indgår dog typisk ikke pensionsopsparingsbi-

drag. Særligt for komponister - og i et vist omfang også for andre 'autorer' - findes ophavsretslige indtægter for brug, fremførelse mv. af værker, som opkræves og udbetales via KODA. Biblioteksafgiften giver tilsvarende afledte indtægter særligt til forfattere og andre 'autorer'. Heller ikke i forbindelse med disse former for kunstnerindtægt indgår pensionsopsparingsbidrag.

Også billedkunstnerne, forfatterne, komponisterne, kunsthåndværkerne, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer har dog indkomster som ansatte med lønarbejde. I et vist omfang er der tale om ansættelser med arbejde, som har direkte relevans i forhold til de pågældendes kunstneriske virke og uddannelse som f.eks. undervisere inden for deres fag, der kan også være tale om former for administrativt/ organisatorisk arbejde på fagområdet. I hvilket omfang disse kunstnere går ind i sådanne mere eller mindre faste ansættelsesforhold, og om det er 'af lyst eller af nød', vides ikke. Ansættelsesforhold af denne art vil i et eller andet antagelig begrænset omfang medføre arbejdsmarkedspensionsopsparing, men f.eks. er timelæreransættelser typisk ikke pensionsberettigende.

En del kunstnere påtager sig løsere jobs med foredrag, oplæsninger o.l. formidling af egne eller andres kunst, heller ikke her kendes omfanget - lige som det ikke vides, i hvilket omfang kunstnerne gør det 'af lyst eller af nød'. I forbindelse med sådanne løsere jobs medfører honoreringen typisk ikke en dertil knyttet pensionsopsparing. Og endelig vil en del kunstnere være nødsaget til at påtage sig lønarbejde, som kan være helt uden relevans for deres kunstneriske arbejde, alene for at opretholde en tålbart levestandard. Om der i disse sammenhænge genereres pensionsopsparing, vil være helt afhængig af det pågældende jobs art.

Der findes ikke oplysninger, som belyser eventuel variation over et livsforløb for så vidt angår disse kunstnerfags kunstneres gennemsnitlige andel af lønarbejde i ansættelsesforhold i forhold til indtjening fra selvstændig virksomhed - og ej heller om den gennemsnitlige lønarbejdsandel i indtjeningen har været voksende eller faldende over de senere år.

OM PENSIONSORDNINGER OG -MULIGHEDER FOR FORSKELLIGE KUNSTNERGRUPPER

Tidligere - før 1960'erne - var folkepensionen den måde, danskere sikrede deres økonomi, når de blev ældre. Siden da har mange fået andre pensionsordninger. De fleste, der i dag arbejder under kollektive overenskomster har fået arbejdsmarkedspensionsordninger, mange sparer desuden op gennem ATP og mange har helt privat tegnet kapitalpensioner eller ratepensioner. Man ved, at der i dag er tegnet mange pensionsordninger, men man ved ikke, hvordan de fordeler sig på forskellige mennesker. Derfor har Socialministeriet i år i samarbejde med Socialforskningsinstituttet iværksat en undersøgelse af, hvordan danskerne sparer op til pension. Undersøgelsen forventes afsluttet ved årsskiftet 2006/2007, men undersøgelsen er ikke så detaljeret, at den giver oplysninger, der kan identificere særligt kunstneres nuværende pensionsforhold.

For kunstnere som billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere og skabende kunstnere inden for scenekunst og film er situationen typisk den, at hvis de som selvstændige erhvervsdrivende eller free-lance-arbejdende ønsker at sikre deres alderdom ud over folkepensionen, må de individuelt tegne en privat pensionsordning i regi af pengeinstitut eller forsikringselskab. En vanskelighed i forbindelse med aftale om pensionsordning og den enkelte kunstners løbende indbetaling hertil er, at disse kunstners indtægter fra deres kunstneriske arbejde generelt og typisk dels er relativt beskedne, dels er svingende – begge dele indebærer vanskeligheder med hensyn til en fast løbende indbetaling til en pensionsopsparing. Skattefradragsmuligheden for indbetalte pensionsopsparingsindbetalinger kræver typisk aftale om fast løbende indbetaling over 10 år. Der er dog særlige muligheder for skattefradragberettigede pensionsindbetalinger for selvstændige i forhold til overskuddet af virksomheden, men det er et spørgsmål, om sådanne muligheder overhovedet er relevante for hovedparten af netop disse kunstnere.

For kunstnere som arkitekter, designere, musikere, dirigenter, sangere, skuespillere, dansere mv. er situationen typisk, at der som ramme for disse fags kunstneriske arbejde findes kollektive overenskomster, som regulerer ansættelses- og lønforhold, herunder pension, hvor det er overenskomstfastsat, hvilken del af den samlede lønudgift, der som lønmodtagers og arbejdsgivers bidrag skal indbetales og opspares til senere udbetaling i forbindelse med pensionering. Går disse kunstnere ind i ansættelsesforhold, vil de være omfattet af en arbejdsmarkedspensionsordning, som der opspares til i det omfang, kunstneren faktisk er tilknyttet arbejdsmarkedet. Den løse struktur på disse gruppers arbejdsmarkeder betyder dog, at mange af disse kunstnere kun har sporadiske og spredte ansættelser, deltidsansættelser, projektansættelser, afbrudt af arbejdsløshedsperioder eller arbejdsperioder, hvor de må skaffe sig indkomst ad anden vej: iværksætte projekter eller virksomhed, evt. sammen med kolleger, gå på arbejdsløshedsunderstøttelse eller bistandshjælp, tage løst midlertidigt arbejde i helt andet fag osv. I perioder uden overenskomstmæssig ansættelse vil pensionsopsparingen gå i stå.

Særligt arkitekter og designere driver i ikke ubetydeligt omfang egen virksomhed som ramme om deres kunstneriske arbejde, og vil i så fald selv skulle tegne en pensionsopsparingsordning - eller de vil kunne vælge at satse på virksomheden som deres pensionssikring.

HVOR MANGE KUNSTNERE FINDES I DANMARK?

Der findes ingen sikre oplysninger om, hvor mange kunstnere, der er i Danmark. De faglige foreninger og forbund oplyser følgende medlemstal:

Billedkunstnernes Forbund	ca. 1200
Dansk Forfatterforening (skønlitt. forf. f. voksne og børn samt lyrikere)	ca. 940

Danske Skønlitterære Forfattere	ca. 200
Danske Dramatikeres Forbund (teater-, radio-, tv-, filmdramatikere, liberettister)	ca. 274
Dansk Komponistforening	ca. 187
Danske Jazz, Beat og Folkemusikautorer (sangskrivere og komponister)	ca. 1000
Danske Populærautorer (skabende rettighedshavere til musik/ musik og tekst)	ca. 500
Danske Kunsthåndværkere (kunsthåndværkere, designere)	ca. 560
Danske Formgivere (forskellige formgiv., kunsthåndv., designere m.fl.)	ca. 1000
Akademisk Arkitektforening	ca. 7000
Danske Filminstruktører	ca. 300
De Frie Koreografer (freelancekoreografer)	ca. 40
Foreningen af Danske Scenekunstinstruktører	ca. 170
Sammenslutningen af Danske Scenografer	ca. 200
Dansk Musiker Forbund (musikere, solister, sangere, musikundervisere)	ca. 6200
Dansk Skuespillerforbund (skuespillere, operasangere, dansere, koreografer)	ca. 2000
Dansk Artistforbund (artister, musikere, sangere, entertainere, bands)	ca. 1500
Dansk Filmfotograf Forbund	ca. 80
Danske Tegneserieskabere (tegneserieforfattere og -tegnere)	ca. 70
Tegnerne (tegn., grafiske design., illustratører, computergrafikere)	ca. 80
Dansk Kapelmesterforening (dirigenter, kapelmestre)	ca. 160
Dansk Organist- og kantorforbund (kirkemusikere)	ca. 390
Danske Bladtegnere (specialgruppe under Dansk Journalistforbund)	ca. 50
Fotograferne (specialgruppe under Dansk Journalistforbund)	ca. 390

Dansk Kunstnerråd, som er en tværfaglig organisation for de professionelle kunstneres organisationer har 24 medlemsorganisationer med i alt ca. 23.000 medlemmer. Langt hovedparten af ovenstående er medlemsorganisationer i Dansk Kunstnerråd.

OVERVEJELSER OM HVEM DER I GIVET FALD KUNNE HAVE BEHOV FOR EN 'SÆRLIG KUNSTNERPENSIONSORDNINGSORDNING'

AFGRÆNSNINGSSPØRGSMÅL

For de kunstnergrupper, som for størstedelens vedkommende udfører deres kunstneriske arbejde i ansættelsesforhold, findes i vidt omfang kollektive arbejdsmarkedsoverenskomster, som omfatter aftale om arbejdsmarkedspension med aftalt og fastlagt bidrag fra arbejdstager og arbejdsgiver, som vil være gældende i det omfang disse kunstnergrupper har arbejde i et ansættelsesforhold. Det gælder typisk for musikere, sangere, dirigenter, for skuespillere og dansere, for arkitekter og designere. Dvs. de kunstnergrupper man traditionelt har defineret som 'udøvende kunstnere' samt en del fra de såkaldt 'skabende' kunstnergrupper.

Forbedring af pensionssituationen for disse kunstnergrupper må forventes at skulle ske i forlængelse og regi af de eksisterende kollektive arbejdsmarkedsoverenskomster i forhandling mellem de pågældende kunstnerorganisationer og den tilsvarende arbejdsgiverside, hvad enten der er tale om offentlige eller private arbejdsgivere. Herudover kan der være behov for specifikke overvejelser om mulige tiltag med henblik på at få skabt flere og fastere ansættelsesmuligheder for disse kunstnergrupper, som vil forudsætte grundlæggende strukturelle overvejelser, specifikt i forhold til hvert enkelt af de ganske forskellige arbejdsmarkeder for hver enkelt af de forskellige kunstnerfag. Fra et pensionsforbedringssynspunkt vil flere og fastere stillinger indebære bedre pensionsforhold generelt for disse kunstnerfags medlemmer. Arbejdsledsløshedsperioder skaber ikke blot umiddelbart nedgang i gennemsnitsindtægt, men også huller i pensionsopsparingsindbetalinger og dermed mindre pensionsudbetaling til sin tid.

For kunstnergrupper, der arbejder i kunstneriske fag uden kollektive arbejdsmarkedsoverenskomster, typisk fordi disse kunstnere generelt ikke udfører deres kunstneriske arbejde i ansættelsesforhold eller gør i løsere free lance sammenhænge, er der grund til at overveje og vurdere, om - og i givet fald hvordan - der kan etableres en særlig kunstnerpensionsordning, som kunne give kunstnere fra disse grupper et særligt incitament til at sikre deres alderdom ved at opspare i en pensionsordning, som giver økonomisk tryghed ud over folkepensionen og sociale ydelser i den sammenhæng. Det skulle i så fald dreje sig om en ordning - inden for faggrupperne af skabende kunstnere - særligt billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer.

En del af disse kunstnere vil i et eller andet omfang have fastere eller løsere ansættelsesforhold med dertil hørende opsparing i en arbejdsmarkedspensionsordning. Dette forhold har ikke og bør ikke have betydning for et tilhørsforhold til en særlig kunstnerpensionsordning. En antagelig relativt mindre del af disse kunstnere vil have tegnet individuelle private pensionsordninger, heller ikke dette forhold har eller bør have indflydelse på muligheden for tilknytning til en særlig kunstnerpensionsordning.

I forbindelse med spørgsmålet om kunstnerpension må der ske en kulturpolitisk vurdering af ønskeligheden af og mulighederne for et statsligt engagement i en etablering af en særlig pensionsordning for den antalmæssigt forholdsvis lille befolkningsgruppe, som arbejder i og har indtægter fra skabende kunstneriske arbejde, men hvor dette kunstneriske arbejde og de dermed forbundne indtægter strukturelt og principielt ligger uden for det sædvanlige arbejdsmarked og uden for de generelle arbejdsmarkedsoverenskomster og de pensionsopsparinger, som findes dér. Der ses således ikke andre og mere sædvanlige samfundsøkonomiske veje at løse spørgsmålet om en øget pensionssikkerhed på for denne befolkningsgruppe.

ANTALSSPØRGSMÅL

Ud fra opgørelserne over medlemsantal fra kunstnerorganisationerne vil ca. 5.000 danske kunstnere – primært billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og keografer – i givet fald have særlig interesse i og behov for at få mulighed for at kunne lade sig omfatte af en særlig kunstnerpensionsordning.

Tallet 5.000, som antages at udgøre målgruppen for en mulig særlig kunstnerpensionsordning, er et tal, som Kunststyrelsen opgør med ganske stor usikkerhed. Den nuværende organisationsgrad i de pågældende kunstnerorganisationer kendes ikke. Nogle kunstnerorganisationer vil antagelig på nuværende tidspunkt have medlemmer, som er optaget inden de senere års præciseringer og opstramninger af optagelseskriterier. Endvidere må en nyetableret pensionsordning forventes umiddelbart kun at henvende sig til personer i en alder, hvor de kan få glæde af ordningen ved inden deres pensionsalder at kunne nå at få opsparet til pension af en vis rimelig størrelse, hvilket i en begyndelsesfase vil reducere antallet af interesserede.

MODELLER FOR PENSIONSORDNINGER FOR KUNSTNERE

Det fremgår af kommissoriet for denne undersøgelse, at der ønskes beskrevet forskellige modeller for pensionsordninger for kunstnere. Såfremt der skal etableres pensionsordninger for de grupper af kunstnere, der i dag ikke er dækket, vil det kræve, at en pensionsordning kan finansieres af kunstnerne, evt. med bidrag fra staten, hvis der politisk ønske derom.

Under alle omstændigheder vil en pensionsordning, som kan sidestilles med de pensionsordninger, som findes på det almindelige arbejdsmarked, kræve at kunstnerne er indstillede på at opspare en del af deres løbende (ofte beskedne) indkomst til pension.

Et statsligt bidrag kan være bistand til ekspertvejledning til kunstnere om mulighederne for at etablere en pensionsordning. Et statsligt bidrag kan evt. også være et statsbidrag til en pensionsordning.

I Danmark har statsstøtten til kunsten været baseret på et princip om støtte på grundlag af kunstkyndig vurdering af kvaliteten i kunstnerisk produktion og kunstnerisk talent. Støtten er ikke givet ud fra sociale eller økonomiske trangkriterier. Et statsligt bidrag til pensionsordninger for kunstnere, der ikke har en pensionsordning i forvejen, vil indebære et brud med dette princip.

Der kan dog tænkes et statsbidrag til pension, som er knyttet til kunststøtten til skabende kunstnere ud fra kunstneriske kriterier.

Livsvarige ydelser til kunstnere, som gennem en indstillingsprocedure via Statens Kunstfond af kulturministeren kan tildeles i alt 275 kunstnere, der kunstnerisk har markeret sig særligt i dansk kunsthåndværk, repræsenterer primært en statslig hæderstilkendegivelse, men har dog også en vis alderdomssikrende effekt for den enkelte

modtager, idet denne ordnings indtægtsregulering indebærer voksende ydelse ved faldende øvrig indkomst. De livsvarige ydelser har principielt et andet udgangspunkt og dermed en anden karakter end en pension: de tildeles kun til særligt kvalificerede kunstnere, antallet er bevillingsmæssigt begrænset til i alt 275 ydelser, ydelsen tildeles typisk længe før pensionsalderen, typisk til kunstnere i 40-50årsalderen, og ydelsen er tænkt som økonomisk grundlag til en fortsat kunstnerisk arbejdsindsats.

Et statsbidrag til en kunstnerpensionsordning, der tilbyder pensionsmulighed, som kan sidestilles med de pensionsordninger, der findes på det øvrige arbejdsmarked, må principielt baseres på de samfundsøkonomiske og sociale tankesæt og perspektiver, der ligger bag pension og pensionsordninger – såvel de obligatoriske, de aftale- og overenskomstmæssige som de individuelle frivillige pensionsordninger. Det sociale perspektiv afspejles klarest i de obligatoriske pensionsordninger som folkepension, førtidspension mv., hvis formål er at sikre alle en indtægt i deres alderdom og i andre situationer med uarbejdsdygtighed. Det samfundsøkonomiske perspektiv kommer til udtryk i den opsparings- og forsikringstankegang, hvormed samfundet og den enkelte sørger for, at der er sikkerhed for og midler til pensionsudbetaling. Samfundets og den enkeltes 'opsparing' kan siges at udgøres af de skatteindbetalte midler, der løbende afsættes til pensionsudbetaling. Desuden understøtter og opfordrer samfundet til pensionsopsparing – både for så vidt angår arbejdsmarkeds-pensionsordningerne som for de frivillige private pensionsordninger – ved, at pensionsindbetalinger begunstiges skattemæssigt.

Det samfundsøkonomiske og social perspektiv, der er bærende for pensionstankegang generelt, må også danne udgangspunkt, hvis en særlig kunstnerpensionsordning skal udtænkes.

På denne baggrund opstiller Kunststyrelsen følgende modelskitser:

1. Pensionsordningen organiseres og finansieres af kunstnerne selv. Her omtales også muligheden for et statsligt bidrag til ekspertvejledning.
2. Statens støtter kunstneres pensionsopsparing som led i den statslige støtte til skabende kunstnere.
3. Staten støtter en 'særlig kunstnerpensionsordning' med 'arbejdsgiverliggende' bidrag. Her er beskrevet to forskellige modeller for statsligt bidrag.

OPTAGELSESKRITERIER

Hvis der tænkes etableret en særlig kunstnerpensionsordning for kunstnere, som i dag er uden pensionsordninger, vil der skulle være kriterier for hvem, der kan få optagelse i ordningen. Målgruppen – med særligt behov for en 'særlig kunstnerpensionsordning' - er ovenfor søgt defineret som ca. 5.000 kunstnere, primært billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer.

Det bør være de pågældende kunstnerorganisationer, der regulerer, hvem der kan optages i en 'særlig kunstnerpensionsordning'. Om alle organisationer allerede har

tilstrækkeligt klare og forsvarlige optagelseskriterier for deres generelle medlemsoptag, eller om der i enkelte sammenhænge skal tilvejebringes særlige optagelseskriterier til pensionsordning må i givet fald forhandles og aftales med de berørte organisationer. Finanstilsynet vil i sidste ende være den instans, der skal tage stilling til det principielle i forbindelse med optagelsesgrundlag mv.

Det har været overvejet, om statslige organer som Statens Kunstfonds kunstkyndige udvalg skulle inddrages med supplerende udtalelser i tilfælde, hvor der er tvivl, om enkelte kunstnere opfylder kriterier for optagelse i en 'særlig kunstnerpensionsordning'. Det er efter Kunststyrelsens opfattelse ikke hensigtsmæssigt. Om en kunstner er kunstner i den forstand og med den uddannelsesmæssige eller anden fagligt kvalificerende baggrund, som kræves som objektive kriterier for optagelse i en kunstnerorganisation og i forhold til en pensionsordning, er spørgsmål, der ligger uden for Statens Kunstfonds udvalgs øvrige arbejdsopgaver. Fondens kunstkyndige tremandsudvalg har til opgave at foretage kunstkyndige kvalitetsvurderinger af kunstnerisk talent og kunstnerisk produktion som grundlag for fordeling af de midler, der er afsat til arbejdslegater og -stipendier, kunstopgaver, kunstindkøb mv., og i forbindelse med tildeling af livsvarige ydelser til kunstnere. Kunststyrelsen finder det problematisk og belastende for Statens Kunstfonds legitimitet, hvis fondens udvalg skulle inddrages i spørgsmål om optagelse i faglige organisationer og/eller pensionsordninger.

MODELSKITSERINGER

MODELSKITSE 1

Pensionsforhold er organiseret og finansieret af kunstnerne selv. Det kan overvejes om der bør udarbejdes en vejledning med vægt på beskrivelse af regler om pensionsforhold, pensionsordninger og beskatningsforhold mv. af særlig interesse for billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer.

Som beskrevet er pensionsforholdene og pensionsmulighederne ganske forskellige for forskellige kunstnergrupper. Hvor en række kunstnergrupper har sædvanlige arbejdsmarkedspensionsordninger, vil andre skulle tegne individuelle pensionsordninger for at spare op til økonomisk sikring af alderdom eller anden arbejdsnedgang og den dermed forbundne forventelige indkomstnedgang.

Med udgangspunkt i den således eksisterende pensionssituation for kunstnere, hvor kunstnergrupper som primært billedkunstnere, forfattere, komponister, kunsthåndværkere og skabende kunstnere inden for scenekunst og film typisk udfører deres kunstneriske arbejde på måder, som alene giver dem mulighed for individuel tegning af private pensionsordninger, kan det overvejes at få udarbejdet en særlig vejledning for kunstnere i pensionsmuligheder og -regler.

En sådan vejledning skal ses som svarende til den vejledning om Kunstneres Beskatning, som for 10 år siden blev iværksat i et samarbejde mellem Kulturministeriet og Skatteministeriet. Baggrunden for udarbejdelse af vejledningen om Kunst-

ernes Beskatning 1996 var indledningsvis, at kunstnere (jo) beskattes efter samme regler som andre. Den seneste vejledning om Kunstnernes Beskatning 2006 er udgivet af Dansk Kunstnerråd med forord af skatteministeren, der udtrykker håb om, at vejledningen vil være til gavn og glæde for såvel kunstnere som revisorer og skattemyndigheder.

En tilsvarende rådgivning på pensionsområdet må antages at være til gavn særligt for målgruppens kunstnere, men også for de berørte kunstnerorganisationer, for Dansk Kunstnerråd, for pensionskasser, pengeinstitutter og forsikringsselskaber samt revisorer, hvor kunstnere søger råd og vejledning om individuelle pensionsordninger.

Der tænkes udarbejdet en ekspertvejledning om pensionsforhold, hvor der gives sagkyndig og uvildig rådgivning om pensionsregler og -vilkår generelt, men med særlig fokus på pensionsforhold for kunstnere, som typisk i og med deres kunstneriske arbejdsforhold ikke har mulighed for at indgå i mere generelle pensionsordninger, og som typisk derfor mht. deres alderdomssikring må tænke i private individuelle pensionsordninger.

Med eksperthjælp fra de berørte ministerier, Finanstilsynet og andre eksperter på området i samarbejde med Dansk Kunstnerråd må det være muligt at få udarbejdet et materiale, der analyserer de gældende pensionsregler med øje for de særlige forhold, der gør sig gældende for målgruppens kunstnere – og ud fra det rådgive og opstille vejledning, som alle berørte parter vil kunne trække på. Vejledningen tænkes administrativt forankret hos Dansk Kunstnerråd, som også vil kunne gøre vejledningen tilgængelig via sin hjemmeside.

Økonomi

Arbejdet med udarbejdelse af den første vejledning anslås til at kræve aflønning/honorering af i alt ca. 2 årsværk, anslået til ca. 1 mio. kr.

Efterfølgende ajourføringer af en sådan vejledning vil antagelig kunne løses for meget små beløb.

MODELSKITSE 2

Statens støtter kunstneres pensionsopsparing som led i den statslige støtte til skabende kunstnere. Det kan overvejes om pensionsbidrag kan indbygges i tildeling af arbejdslegater mv. – for skabende kunstnere, som får tildelt støtte af Statens Kunstfond.

Ovenfor diskuteres og argumenteres for, at de samfundsøkonomiske og sociale perspektiver, der ligger til grund for pensionstankegang som sådan, naturligt også bør lægges til grund for overvejelser om en 'særlig kunstnerpension'. Ikke desto mindre har Kunststyrelsen fundet det rigtigt, også at skitsere en model, som - fordi det her handler om kunstneres pension – tager afsæt i det traditionelle udgangspunkt i forbindelse med kunst- og kunstnerstøtte. Dvs. en model, som tager sit udgangspunkt i en målgruppeafgrænsning, der bygger på et kunstnerisk kvalitetskri-

terium, og som definerer og specificerer sin målgruppe i pensionsammenhængen til de kunstnere, der modtager Statens Kunstfonds tildelingen af arbejdslegater, arbejdsstipendier mv., som tildeles til 'fortsat kunstnerisk arbejde'.

Med udgangspunkt taget i kunststøttetankegangen kan skitseres en mulig ordning, hvor der i Statens Kunstfonds tildelingen til den enkelte skabende kunstner til 'fortsat kunstnerisk arbejde' indbygges bidrag til pensionsopsparing som en del af kunstnerstøttetildelingen. Eksempelvis således, at der af et arbejdslegat på f.eks. 100.000 kr. udbetales 85.000 kr. her og nu til kunstneren til 'fortsat kunstnerisk arbejde', mens de resterende 15.000 kr. opspares for at indgå i en pensionsopsparringsordning, som løbende generer en samlet pensionsopsparing, der kommer til udbetaling, når pensionsalder eller anden pensionsudløsende begivenhed indtræder.

I regnestykket her er brugt tilnærmelsesvis AC-pensionsordningers procentvise pensionsopsparing. Svarende til det generelle fordelingsprincip for pensionsopsparringsbyrden i arbejdsmarkedspensionsordningerne tænkes den samlede pensionsopsparringsandel fordelt med 1/3, der betragtes som 'egetbidrag', og 2/3, der betragtes som 'arbejdsgiverbidrag'.

Den samlede pensionsopsparringsandel vil kunne fastsættes til en %vis mindre del af legattildelingen, og kan tænkes enten fastholdt på det lavere niveau eller tænkes med mhp. senere stigning af pensionsindbetalingen, sådan som det har været tilfældet i forbindelse med opbygningen af nogle af de senest etablerede større arbejdsmarkedspensionsordninger.

For at en ordning med opsparing af en del af et tildelt arbejdslegat vil opleves som ønskelig, vil det forudsætte, at den enkelte kunstner oplever at have tilstrækkeligt økonomisk overskud i sin umiddelbare og forventelige fremtidige arbejdssituation. For at det giver mening at indbygge en pensionsopsparing i kunststøtten fra Statens Kunstfond må en betydelig del af målgruppen være tilstrækkeligt interesserede i en sådan ordning.

Et incitament for kunstnere til at gå ind i en sådan ordning skal findes i og med de almindelige skattefradragsordninger. Det kan yderligere overvejes, om direkte indbetaling fra Statens Kunstfond af den samlede pensionsopsparringsandel til den pensionskasse el.lign., som i givet fald skal administrere ordningen, ville kunne medføre, at der – som ved pensionsordninger som led i ansættelsesforhold – ses bort fra pensionsopsparringsdelen af legattildelingen, når den skattepligtige årsindkomst gøres op.

I øvrigt må det vurderes om en ordning, som den her skitserede, kan indtænkes i de regelsæt, som i øvrigt er gældende for pensionsordninger generelt, arbejdsmarkedrelaterede og private. En sådan vurdering vil skulle foretages af de myndigheder, der har ansvar for lovgivning og finansiell regulering af pensionsordninger.

Det vil i forbindelse med de videre overvejelser om mulighederne for en ordning, som den her skitserede, være helt afgørende at fastholde, at Statens Kunstfond ik-

ke har og ikke kan have arbejdsgiveransvar i forhold til de kunstnere, som tildeles legater el.lign. fra fondens udvalg - og at legatmodtagende kunstnerne ikke i øvrigt på nogen måde kan betragte legattildelinger som værende led i en eller anden form for ansættelsesforhold i forhold til Statens Kunstfond.

Målgruppen for den her skitserede ordning vil være samtlige skabende kunstnere, som modtager støtte fra Statens Kunstfond, dvs. et antal billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, designere, arkitekter, skabende kunstnere inden for film og teater. Det anses ikke for muligt med udgangspunkt i kunststøttetankegangen, som udgør grundlaget for skitseringen af denne model, at afgrænse modellens målgruppe yderligere. Det indebærer, at også de grupper blandt skabende kunstnere, som typisk arbejder og udfører deres kunstneriske arbejde i ansættelsesforhold og ad den vej typisk har pensionsordninger og pensionsmuligheder, bliver del af målgruppen for den her skitserede model.

Statens Kunstfond tildeler i disse år årligt (beregnet ud fra gennemsnit af de seneste 5 års tildelinger) i alt mellem 750 og 800 skabende kunstnere arbejdslegater, treårige arbejdsstipendier eller bestillingshonorarer. Med i dette tal er et antal rejselegater og projekt- og produktionsstøttetildelinger (støtte givet til udgiftsdækning), som ikke tænkes at skulle medføre pensionsbidrag. Støtte til kunstnere i form af køb af kunstværker tænkes tilsvarende heller ikke at skulle medføre pensionsbidrag fra Statens Kunstfond.

Antallet af skabende kunstnere, der ville være målgruppen for en ordning som her skitseret, er således ca. 750, som udgør det antal skabende kunstnere, der årligt modtager arbejdslegat, treårigt arbejdsstipendium eller bestillingshonorar fra et af Statens Kunstfonds kunstkyndige tremandsudvalg.

Der vil over en årrække være gengangere fra år til år eller med års mellemrum, ligesom der også løbende vil komme nye kunstnere blandt ansøgerne og på udvalgenes tildelingslister. Nogle skabende kunstnere vil modtage legater mv. fra Statens Kunstfond ganske mange gange i deres liv, andre færre gange og mange aldrig. Der er således for den enkelte legatmodtager ingen automatik i de støttetildelinger til 'fortsat kunstnerisk arbejde', som ydes af Statens Kunstfond. Statens Kunstfonds støtte gives ud fra skiftende kunstkyndige tremandsudvalgs konkrete vurdering af kunstnerisk kvalitet i prioritering inden for en given finanslovsbevilling. Antallet af årlige legattildelinger vil i øvrigt være afhængigt af forskellige udvalgs forskellige prioriteringer af antal tildelinger i forhold til enkelttildelingernes størrelse.

Det vil være afgørende for Statens Kunstfond i forbindelse med evt. videre overvejelser om etablering af en ordning som her skitseret ordning, at det fortsat er og vedbliver med at være den kunstneriske kvalitet, der er det afgørende kriterium for fondens støttetildelinger til den enkelte skabende kunstner. En indbygget pensions-tildeling i enhver arbejdslegattildeling vil givetvis medføre et øget pres på de kunstkyndige udvalg, som ud fra kriteriet 'kvaliteten i det kunstneriske talent og den kunstneriske produktion' skal administrere fondens kunstnerstøttemidler, for at tage mere sociale hensyn, når prioriteringer mht. enkelttildelinger skal gøres.

Målgruppens anslåede antal på ca. 750 skal ses i forhold til et samlet medlemstal i de pågældende organisationer for skabende kunstnere, som er på knap 14.000. Fra Kulturministeriets (Økonomistyrelsens) Undersøgelse af danske kunststøtteordninger 1993-2002 vides, at Statens Kunstfonds tildelinger når ud til en ganske bred personkreds blandt skabende kunstnere.

I hvilket omfang, der faktisk vil kunne genereres en rimelig pensionsopsparing med en til sin tid rimelig pensionsudbetaling af den form for sporadisk pensionsopsparing, som legattildelinger fra Statens Kunstfond ville indebære, vil skulle beregnes og vurderes nøjere. ATP kan tænkes at have erfaringer med små, men løbende pensionsindbetalinger og pensionsresultaterne heraf. Det bør overvejes og vurderes om ATP i givet fald vil kunne stå for administrationen af pensionsopsparing og -udbetaling.

Modellen forudsætter

en seriøs og konkret undersøgelse af målgruppens faktiske interesse for at binde en del af deres legattildelinger i en pensionsopsparing. En sådan undersøgelse vil antagelig - for at kunne give et seriøst bud på kunstnernes situation og stillingtagen - kræve en egentlig 'uvildig' markedsundersøgelse, hvor målgruppen skal tage stilling ud fra alle relevante pensions-, forsikrings- og aktuarmæssige parametre.

Økonomi

Efter denne model kan man forestille sig, at kunstnernes interesse for at tilslutte sig en pensionsopsparing vil være meget afhængig af, om de helt eller delvist kan forvente at blive kompenseret for 'her-og-nu-tabet' i forbindelse med udbetalingen af deres legat til fortsat kunstneriske arbejde.

Såfremt pensionsopsparingsdelen af Statens Kunstfonds legater og andre tilsvarende tildelinger tænkes kompenseret fuldt ud, og pensionsopsparingsdelen tænkes sat til 15% (svarende næsten til AC-ansattes pensionsordning) må merudgifterne til Statens Kunstfonds tilskudsbevilling forventes at ville udgøre et beløb i størrelsesordenen 10,5 - 11 mio. kr. årligt (beløbet er opgjort ud fra Statens Kunstfonds tilskudsbevillinger for de seneste 5 år, reduceret (skønnet) til den del af de årlige bevillinger, som er anvendt til legater mv. til 'fortsat kunstnerisk arbejde').

Administrationen

i regi af Statens Kunstfond af en statslig pensionsbidragsordning, hvor en %-del af legatbeløb mv. indbetales direkte til pensionskasse el.lign. anslås at udgøre løn og overhead til ca. 1½ medarbejder, svarende til ca. 1 mio. kr./år.

Endvidere vil tekniske og administrative værktøjer skulle etableres med en engangsudgift i størrelsesordenen anslået til ca. 0,5 mio. kr.

Evaluering

efter at ordningen har fungeret i 3 og 5 år, bør fastsættes.

MODELSKITSE 3 A

Det kan overvejes, om staten kan støtte en 'særlig kunstnerpensionsordning' med et 'arbejdsgiverlignende' bidrag – for billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer. Et statsligt bidrag kan konstrueres som A) løbende bidrag til kunstnerens egen pensionsopsparing, eller som B) bidrag som supplement til pensionsudbetalingen fra kunstnerens egen pensionsopsparing.

Hvis en 'særlig kunstnerpensionsordning' af mere eller mindre arbejdsmarkedspensionslignende karakter skal være mulig, vil det forudsætte, at den enkelte kunstner oplever at have et tilstrækkeligt stort økonomisk overskud i sin umiddelbare og forventelige fremtidige situation til at være indstillet på at fastlægge et 'egetbidrag' til pensionsopsparing af en bestemt størrelse til fast løbende månedlig/ årlig indbetaling over en årrække. Desuden skal incitamentet til opsparing i form af et 'egetbidrag' til pension være tilstrækkelig stort.

Det eksisterende incitament findes i de almindelige skattefradragmuligheder i forbindelse med pensionsopsparing.

For at det giver mening at etablere en særlig kunstnerpensionsordning må en betydelig del af målgruppen være tilstrækkeligt interesserede.

I forbindelse med overvejelser om en 'særlig kunstnerpensionsordning', som på mange punkter ligner en arbejdsmarkedspensionsordning, må et evt. statsligt økonomisk engagement forudsætte, at kunstnerpensionen tager udgangspunkt i den pensionsform, som gælder for de kollektive arbejdsmarkedspensioner, nemlig en livrentemodell, som sikrer pensionsudbetaling helt til den pensionssikredes død – evt. med mulighed for en delsum udbetalt ved pensionsalderens indtræden. Pensionsformer, der som ratepension er lagt an på større pensionsudbetalinger i en kortere årrække, og hvor pensionsopsparingen dermed er brugt op, lægger derimod ikke op til direkte statslig medfinansiering.

Såfremt staten skulle påtage sig at betale et 'arbejdsgiverbidrag' som yderligere pensionsopsparingsincitament og økonomisk supplement til disse kunstnergruppers medlemmers egen pensionsopsparing, der matcher kunstnerens 'egetbidrag' i overensstemmelse med, hvad der gælder for sædvanlige arbejdsmarkedspensioner, vil det statslige 'egetbidrag' udgøre det dobbelte af pensionsopparerens 'egetbidrag'.

Modelskitse

for særlig kunstnerpensionsordning, der ligner en generel arbejdsmarkedspensionsordning:

- det enkelte optagelsesberettigede medlem binder sig for sit vedkommende til at indbetale et fast løbende pensionsopsparingsbidrag,
- fra statslig side matches med et dobbelt så stort indbetalingsbidrag til pensionsopsparingen,
- pensionsordningen administreres af de pågældende kunstnerorganisationer i regi af Dansk Kunstnerråd i samarbejde med et sædvanligt pensionselskab og efter

helt sædvanlige vilkår og finansielle reguleringer for pensioner, evt. kan ATP forhøres om deres muligheder i denne sammenhæng.

Modellen forudsætter

en seriøs og konkret undersøgelse af målgruppens faktiske interesse og mulighed for at binde sig til en sådan pensionsopsparingsordning og en realistisk størrelsesorden mht. pensionsopsparingsbidraget. En sådan undersøgelse vil antagelig - for at kunne give et seriøst bud på kunstnerens situation og stillingtagen - kræve en egentlig 'uvildig' markedsundersøgelse, hvor målgruppen skal tage stilling ud fra alle relevante pensions-, forsikrings- og aktuarmæssige parametre.

Økonomi

For at give indtryk af, i hvilken målestok, der i givet fald skal investeres fra såvel den enkelte kunstners som fra statens side, for at opnå en vis pensionsudbetaling, opstilles følgende to regnestykker, beregnet ud fra Danica Pensions hjemmeside, hvor der findes en pensionsberegner, som umiddelbart tilgængeligt giver et generelt og groft fingerpeg om, hvilket beløb, der skal indbetales over en årrække (her fra 35 år til 65 år) for at opnå bestemt pensionsudbetaling:

I.

Hvis staten går ind med finansiering af bidrag til arbejdsmarkedslignende pensionsordning for de nævnte kunstnergrupper - ca. 5.000 personer - med bidrag på 1.000 kr./md. svarende til et kunstner-'egetbidrag' på 500 kr./md. vil det betyde:

- en forventet pensionsudbetaling på ca. 34.000 kr./år til den 65-årige pensionsopsparer, der har begyndt sin pensionsopsparing som 35-årig
- en statslig udgift på ca. 60 mio. kr./år.

II.

Hvis staten går ind med finansiering af bidrag til arbejdsmarkedslignende pensionsordning for de nævnte kunstnergrupper - ca. 5.000 personer - med bidrag på 400 kr./md. svarende til et kunstner-'egetbidrag' på 200 kr./md. vil det betyde:

- en forventet pensionsudbetaling på ca. 13.000 kr./år til den 65-årige pensionsopsparer, der har begyndt sin pensionsopsparing som 35-årig
- en statslig udgift på ca. 24 mio. kr./år.

Til sammenligning er folkepensionens grundbeløb (2006) på ca. 58.000 kr./år, pensionstillægget (for enlige) også ca. 58.000 kr./år. Grundbeløbet bliver sat ned, hvis man har indkomst på mere end 246.500 kr./år ved siden af pensionen, indtægter fra andre pensionsordninger tæller ikke med i denne sammenhæng. Pensionstillægget sættes ned, hvis man som enlig har indtægt på 54.400 kr./år ud over pensionen.

Den præcise sammenhæng mellem størrelse og tidsrum for indbetaling til pensionsopsparing og den forventelige pensionsudbetaling og dens vilkår og regulering vil i givet fald skulle forhandles til en konkret aftale om en særlig kunstnerpensi-

onsordning mellem kunstnerorganisationerne, Kulturministeriet og det pensionselskab, som i givet fald skal løse og administrere ordningen.

I forbindelse med overvejelser om statsligt finansieringsbidrag til en arbejdsmarkedslignende kunstnerpensionsordning, hvor der er en direkte beløbsmæssig relation til, hvad den enkelte kunstner selv indbetaler, og til antallet af indbetalende kunstnere, har staten en klar interesse i så vidt muligt at kunne forudse og styre sine udgifter til ordningen. Det kan i et vist omfang gøres ved at begrænse størrelsen af kunstnernes egen pensionsopsparing, eller i det mindste at begrænse statens pensionsopsparingsbidrag pr. kunstner til et maksimumsbeløb.

Administrationen

af en arbejdsmarkedslignende pensionsordning for kunstnere vil for hovedpartens vedkommende skulle ligge hos dels kunstnerorganisationerne, dels hos et pensionselskab.

Administration i statsligt regi vil skulle omfatte overordnet administrativ kontrol med optagelseskriterier, evt. indsigt/kontrol med optagelseslister samt sædvanlig administration og kontrol af finanslovsbevillingskonto for ordningens midler. Den årlige statslige udgift hertil anslås til at udgøre løn og overhead til ca. 1½ medarbejder, svarende til ca. 1 mio. kr./ år.

Evaluering

efter at ordningen har fungeret i 3 og 5 år, bør fastsættes.

MODELSKITSE 3 B

Det kan overvejes, om staten kan støtte en 'særlig kunstnerpensionsordning' med et 'arbejdsgiverlignende' bidrag - for billedkunstnere, skønlitterære forfattere, komponister, kunsthåndværkere, dramatikere, manuskriptforfattere, instruktører, scenografer og koreografer. Et statsligt bidrag kan konstrueres som A) løbende bidrag til kunstnerens egen pensionsopsparing, eller som B) bidrag som supplement til pensionsudbetalingen fra kunstnerens egen pensionsopsparing.

En anden model, der lige som den forrige model bygger på en kombination af kunstnernes egen pensionsopsparing og et statsligt bidrag til pensionsordningen, vil kunne konstrueres, således at det statslige bidrag først kommer til udbetaling ved pensionens udløsning, dvs. ved pensionsbegivenhedens indtræden - bestemt alder, uarbejdsdygtighed eller død. Målgruppen for denne modelskitse er den samme som for modelskitse 3 A.

Hvis en sådan 'bonuslignende' ordning skal være mulig vil det - som ovenfor - forudsætte, at den enkelte kunstner oplever at have et tilstrækkeligt stort økonomisk overskud i sin umiddelbare og forventelige fremtidige situation til at være indstillet på at fastlægge et 'egetbidrag' til pensionsopsparing af en bestemt størrelse til fast løbende månedlig/ årlig indbetaling over en årrække. Desuden skal incitamentet til opsparing i form af et 'egetbidrag' til pension være tilstrækkelig stort.

Det eksisterende incitament findes i de almindelige skattefradragsmuligheder i forbindelse med pensionsopsparing.

For at det giver mening at etablere en generel kunstnerpensionsordning også efter denne modelskitse må en betydelig del af målgruppen være tilstrækkeligt interesserede.

Også i forbindelse med overvejelserne om denne model må efter Kunststyrelsens opfattelse et evt. statsligt økonomisk engagement forudsætte, at kunstnerpensionen tager udgangspunkt i den pensionsform, som gælder for de kollektive arbejdsmarkedspensioner, nemlig en livrentemodell, som sikrer pensionsudbetaling helt til den pensionssikredes død – evt. med mulighed for en delsum udbetalt ved pensionsalderens indtræden. Pensionsformer, der som ratepension er lagt an på større pensionsudbetalinger i en kortere årrække, og hvor pensionsopsparingen dermed er brugt op, lægger derimod ikke op til direkte statslig medfinansiering.

Såfremt staten skulle påtage sig at betale et 'statsligt pensionsbidrag', må det ses som en bonus, der skal virke som incitament til, at kunstnere selv tegner pensionsordninger og indbetaler til pensionsopsparing i større omfang end hidtil. Samtidig vil det være et løbende økonomisk supplement til den pensionsudbetaling, kunstneren får i henhold til sin tegnede pensionsordning.

Modelskitse

for særlig kunstnerpensionsordning, hvor et statsligt bidrag kommer til udløsning i forbindelse med pensionens udbetaling:

- det enkelte optagelsesberettigede medlem binder sig til at tegne pensionsordning og dertil indbetale et fast løbende pensionsopsparringsbidrag,
- fra statslig side udløses et bidrag til pensionsudbetalingen, som udbetales løbende månedligt over hele vedkommendes pensionsudbetalingsperiode
- den egentlige pensionsordning administreres af de pågældende kunstnerorganisationer i regi af Dansk Kunstnerråd i samarbejde med et sædvanligt pensionselskab og efter helt sædvanlige vilkår og finansielle reguleringer for pensioner, evt. kan ATP forhøres om deres muligheder i denne sammenhæng.
- det statslige supplerende bidrag til den enkeltes pensionsudbetaling vil kunne administreres enten ved statslige løbende udbetalinger eller evt. ved udbetalinger fra statslig side til de pågældende pensionselskaber, som derefter sørger for den direkte udbetaling til pensionsmodtageren i forbindelse med den egne pensionsudbetaling

Modellen forudsætter

en seriøs og konkret undersøgelse af målgruppens faktiske interesse og mulighed for at tegne og binde sig til en pensionsopsparing og en realistisk størrelsesorden mht. pensionsopsparringsbidrag. En sådan undersøgelse vil antagelig - for at kunne give et seriøst bud på kunstnerens situation og stillingtagen - kræve en egentlig 'uvildig' markedsundersøgelse, hvor målgruppen skal tage stilling ud fra alle relevante pensions-, forsikrings- og aktuariemæssige parametre.

Økonomi

Efter denne model kommer udgifterne til ordningen først til udløsning i takt med, at de kunstnere, som indgår i ordningen, som har tegnet og dokumenteret deres pensionsordning, faktisk når den pensionsudløsende alder eller anden pensionsudløsende begivenhed. Der kan ikke på det foreliggende grundlag siges noget om, i med hvilken takt og tempo det vil ske – andet end at det må antages at være en langsomt opadgående kurve. Nedenfor er angivet to økonomieksempler for en fuldt udbygget ordning med bidrag af forskellig størrelse.

I.

Hvis staten går ind med udbetaling af et løbende supplerende pensionsbidrag til kunstnerens egen pensionsordning for de nævnte kunstnergrupper - ca. 5.000 personer - på 1.000 kr./md. = 12.000 kr./år vil det betyde:

- en statslig udgift på ca. 60 mio. kr./år.

II.

Hvis staten går ind med udbetaling af løbende supplerende pensionsbidrag til kunstnerens egen pensionsordning for de nævnte kunstnergrupper - ca. 5.000 personer - på 400 kr./md. = 4.800 kr./år vil det betyde:

- en statslig udgift på ca. 24 mio. kr./år.

Disse tal for statslig udgift skal ses i forhold til, at kunstnerne efter denne model selv skal have indbetalt til deres pensionsopsparing. Jfr. ovenstående pensionsberegningseksempler skal der for at opnå en forventelig pensionsudbetaling på ca. 34.000 kr./år fra 65-årsalderen gennem 30 år være indbetalt 1.500 kr./md. = 18.000 kr./år, mens der for at opnå en forventelig pensionsudbetaling på ca. 13.000 kr./år fra 65-årsalderen gennem 30 år skal være indbetalt 600 kr./md. = 7.200 kr./år.

Til sammenligning er folkepensionens grundbeløb (2006) på ca. 58.000 kr./år, pensionstillægget (for enlige) også ca. 58.000 kr./år. Grundbeløbet bliver sat ned, hvis man har indkomst på mere end 246.500 kr./år ved siden af pensionen, indtægter fra andre pensionsordninger tæller ikke med i denne sammenhæng. Pensionstillægget sættes ned, hvis man som enlig har indtægt på 54.400 kr./år ud over pensionen.

I forbindelse med overvejelser om statsligt løbende pensionsbidrag til de kunstnergrupper, der udgør målgruppen for en særlig kunstnerpensionsordning, vil statens for at kunne forudse og styre sine udgifter til ordningen være nødsaget til at fastsætte en overgrænse for sit pensionsbidrag til den enkelte, uafhængigt af vedkommendes pensions faktiske størrelse og størrelsen af de dermed forudgående pensionsopsparingsindbetalinger.

Administrationen

af en statslig pensionsbidragsordning til kunstnere vil skulle ske i statsligt regi. Administrationen vil skulle omfatte administrativ kontrol med optagelseskriterier, indsigt/kontrol med optagelseslister og sædvanlig finanslovsadministration af konto,

der overfører ordningens midler. Den årlige statslige udgift hertil anslås at udgøre løn og overhead til ca. 1½ medarbejder, svarende til ca. 1 mio. kr./ år.

Evaluering

efter at ordningen har fungeret i 3 og 5 år, bør fastsættes.

BILAG

KUNSTNERES BESKÆFTIGELSES- OG INDKOMSTFORHOLD HVOR MANGE ER I BESKÆFTIGELSE? HVORFRA KOMMER DERES INDTÆGTER?

Der findes ikke statistisk materiale, der samlet og overordnet belyser, hvordan og hvilket omfang danske kunstnere – de ca. 23.000 medlemmer af kunstnerorganisationer samt det ukendte antal, som ikke er medlem af en kunstnerorganisation – er beskæftiget med deres kunstneriske fag, hvordan de organiserer deres kunstneriske arbejdsliv mv.

I forbindelse med statistik om kunstneres indkomstforhold kan noget dog hentes, som fortæller om strukturer for forskellige fags typiske situation i forhold til ansættelse og lønarbejde, til selvstændig virksomhed samt til beskæftigelsesgrad - alle forhold som spiller ind for overvejelser om pension og kunstneres muligheder og vilkår for pensionsopsparing.

Kulturministeriet fik i 1997 lavet en *'Statistisk undersøgelse af skabende kunstneres indkomstforhold'* for skatteåret 1993. Undersøgelsen peger på følgende forhold af særlig interesse i relation til overvejelser om pension og forhold i øvrigt den forbindelse:

Mange kunstnere klarer sig godt økonomisk, gennemsnitsindkomster for forfattere, komponister, designere, arkitekter, scenografer og instruktører er relativt høje, mens gennemsnitsindkomster for billedkunstnere og kunsthåndværkere er lave. De fleste kunstnere har lønarbejde, men undersøgelsen siger ikke noget om, hvorvidt lønarbejdet er taget 'af lyst eller nød', ej heller om i hvilket omfang lønarbejdet har 'rimelig' tilknytning til det kunstneriske fag/ uddannelse. Hver femte skabende kunstner har lavere indtægt end, hvad der ville svare til overførselsindkomst. Yngre kunstnere (under 40 år) har mindre god indtjening end midaldrende kunstnere.

Til sammenligning med det sidste udsagn fra Kulturministeriets gamle undersøgelse, viser *Billedkunstnernes Forbunds indtægtsundersøgelse* for 2005 en gennemsnitlig nettoårsindkomst på 140.000 kr. for billedkunstnere i 20'erne, på ca. 135.000 kr. for billedkunstnere i 30'erne, på ca. 170.000 kr. billedkunstnere i 40'erne, hvorefter indkomsterne er faldende for kunstnere i 50'erne til ca. 160.000 kr. og for kunstnere i 60'erne til ca. 135.000 kr., mens den gennemsnitlige indkomst for kunstnere i 70'erne er på ca. 18.000 kr.

Den nyeste og på mange måder mest givende kilde om kunstneres socioøkonomiske forhold er fundet i en rapport, udgivet af *Kulturministeriets Rektorer: 'Beskæftigelsesrapport 2004'*, som belyser beskæftigelse og indtægter for kandidater fra de videregående kunstneriske og kulturelle uddannelser. Rapporten beskriver sammenhænge mellem uddannelsesudbud, beskæftigelsessituation og arbejdsmarkedets behov.

Forfatterskolen indgår ikke i rapporten, som derfor ikke kan bruges til belysning af forfatteres forhold. Det Jyske Kunstakademi og Det Fynske Kunstakademi er heller ikke med i rapporten, men billedkunstneres forhold må antages at være belyst generelt i og med afrapporteringen fra Kunstakademiets Billedkunstsoler. Der er det følgende kun medtaget oplysninger mv. fra Kulturministeriets Rektorer rapport for så vidt angår de *kunstneriske uddannelsers* kandidater inden for billedkunst, musik, kunsthåndværk, design, arkitektur, scenekunst og film. Samtlige de uddannelsesinstitutioner, der indgår i rapporten er angivet i note *).

På grundlag af oplysninger fra Danmarks Statistik gør rapporten rede for socioøkonomisk status, ledighedsgrad i 2002 og 2003, personindkomst og overførselsindkomst i 2002 for uddannelsesinstitutionernes kandidater fra årene 1997-2001. Rapporten omhandler således yngre kunstneres situation 1-5 år efter, at de har fået afgang fra en af de videregående kunstneriske uddannelsesinstitutioner, som hører under Kulturministeriet. Billedet er derfor ikke dækkende for kunstnergruppernes situation generelt over et livsforløb, men giver ikke desto mindre fingerpeg om de forskellige faggrupper meget forskellige situation i forhold til arbejdsmarked, som ansat eller selvstændig osv. og forhold i øvrigt, som det kan være relevant at have med i overvejelser om kunstneres pensionsforhold – særligt hvad angår situationen for yngre kunstnere, som evt. nyordninger naturligt primært vil være henvendt til.

Kulturministeriets Rektorer rapport slår fast, at en række af uddannelserne uddanner til velorganiserede arbejdsmarkeder, mens andre uddanner til forskellige beskæftigelsesmuligheder, der ikke er præget af samme grad for organisering. Rapporten tegner et billede af forholdsvis store variationer i såvel indkomst som beskæftigelse mellem de forskellige typer uddannelser.

Andelen af fuldt beskæftigede var i 2002 51,5% og i 2003 54,4% for alle kandidater fra 1997-2001.

Det dækker over en spredning i 2002 på 10,8% til 65,9% - i 2003 på 18,9% til 60,0% for henholdsvis Skuespillerskolen i Odense og Vestjysk Musikkonservatorium.

Den gennemsnitlige personlige indkomst udgjorde i 2002 231.125 kr., også her med stor variation mellem de forskellige institutioners kandidater.

Lavest lå kandidaterne fra Kunstakademiets Billedkunstsoler med 132.777 kr., højest Filmskolens kandidater med 310.475 kr.

I øvrigt er der *ikke fundet umiddelbar direkte sammenhæng mellem ledighedsgrad og gennemsnitlig personlig indkomst*, idet scenekunstsolerne kandidater var blandt dem med størst ledighed, og samtidig var blandt dem med højest gennemsnitlig personlig indkomst.

Kandidater fra kunstneriske uddannelser kendetegnes ved at have en *lang indtrængningstid på arbejdsmarkedet*, idet de har brugt op mod 5 år til at opnå forankring på arbejdsmarkedet.

En række af Kulturministeriets *kulturelle uddannelser* uddanner til velorganiserede arbejdsmarkeder, mens de *kunstneriske uddannelser* uddanner til forskellige beskæftigelsesmuligheder, der ikke er præget af samme høje grad af organisering.

I forhold til det almindelige AC-arbejdsmarked er vilkårene for beskæftigelse på de kulturelle og kunstneriske arbejdsmarkeder generelt præget af færre faste stillinger, mange deltidsstillinger, projektansættelser, sæsonudsving og store udsving i forbindelse med skiftende konjunkturer. Især uddannelser, der er rettet mod en fri og skabende kunstnerisk virksomhed, må forventes at have et beskæftigelsesniveau og indkomster, der er lavere end det meget velorganiserede AC-arbejdsmarked, som er referencen for uddannelsesinstitutionernes rapport.

Rapporten dokumenterer, at kandidater fra de kunstneriske og kulturelle uddannelser set under ét havde en relativ høj ledighed, en langsommere indtrængen på arbejdsmarkedet og et indtægtsniveau i underkanten af det, man finder hos kandidater fra andre længerevarende videregående uddannelser, typisk på AC-området.

Rapporten gør klart, at særligt for så vidt angår fri og skabende kunstnerisk virksomhed har det været vanskeligt at afdække de socioøkonomiske forhold for dens udøvere med statistisk grundlag for sammenligninger med det øvrige arbejdsmarked. Rapporten har forgæves forsøgt at få belyst, om kandidaterne var beskæftiget inden for områder, hvor deres uddannelser kunne siges at være en forudsætning.

Selvstændige: Af alle uddannelsernes kandidater var 6% registreret som selvstændige på et givet tidspunkt i 2002.

Kandidater fra Kunstakademiets Billedkunstskoler, Danmarks Designskole, Designskolen Kolding og Filmskolen havde højeste andel selvstændige.

Lønmodtagere: Knap 40% var ansat som private lønmodtagere.

Private lønmodtagere var hovedsagelige blandt kandidaterne fra arkitektskolerne, designskolerne, Filmskolen samt scenekunstskolerne.

Godt 30% var ansat som offentlige lønmodtagere, hvor det typisk var kandidater fra bl.a. konservatorierne, som har stor andel.

Andelen af selvstændige skal ses på baggrund af, at der er tale om forholdsvis nyuddannede, og at der er tale om en statusmåling, som ikke indfanger det forhold, at en stor andel af de kunstnerisk uddannede havde selvstændig kunstnerisk virksomhed ved siden af forskellige former for lønarbejde.

Kandidater fra de kunstneriske uddannelser havde typisk mere end én ansættelse:

49,6% havde to eller flere ansættelsesforhold,

11% har fem eller flere ansættelsesforhold.

Dette peger i retning af, at kandidater fra de kunstneriske uddannelser sammentykker deres indkomster fra flere kilder, og at de herigennem eller ved siden af udøver deres kunstneriske virksomhed.

Den gennemsnitlige ledighedsprocent for kandidaterne fra de kunstneriske uddannelsesinstitutioner lå i 2003 mellem 15 og 19%.

En række af kandidaterne har ledighedsprocent over 21%, det drejer sig om kandidater fra Filmskolen, Rytmask Musikkonservatorium og scenekunstscolerne. Omvendt ligger den gennemsnitlige ledighedsprocent for bl.a. kandidater fra Kunstakademiets Billedkunstscoler og Vestjysk Musikkonservatorium under 14%. Til sammenligning oplyses, at ledighedsprocenten for yngre AC-kandidater er nogenlunde svarende til den gennemsnitlige ledighedsprocent for de kunstneriske og kulturelle uddannelsers kandidater. Rapporten vurderer, at højere ledighed og langsommere indtrængning på arbejdsmarkedet også er karakteristisk for arbejdsmarkedet for kunstneriske og kulturelle kandidater i lande, Danmark normalt sammenligner sig med.

Kandidaternes *ledighedsgrad* er en mere detaljeret indikator for hvilken grad af tilknytning, de enkelte kandidater har til arbejdsmarkedet. Det er kendetegnende for de kunstneriske uddannelser, at kandidaterne – i det mindste i starten af deres karrierer – har mange ansættelser. Disse har ofte projektkarakter og er aflønnet højere end ved almindelig fastansættelse. Dertil kommer, at kandidaterne fra en stor del af uddannelsesinstitutionerne har almindelig tradition for en vis grad af selvstændig virksomhed ved siden af deres ansættelsesforhold. Disse forhold spiller ind i forbindelse med vurderingen af ledighedsgraderne i 2002 og 2003:

ca. 50-55% af alle kandidater var fuldt beskæftigede,
godt 15% var næsten fuldt beskæftigede (ledighedsgrad under 20%),
godt 20% var delvist beskæftigede (ledighedsgrad 20-59%),
ca. 10% var helt eller delvist ledige (ledighedsgrad over 60%).

Der tegner sig et billede af fald i ledighedsgrad efter godt et år på arbejdsmarkedet, som dog ikke er af samme omfang som for AC-området som helhed, og dermed et klart billede af, at kandidater fra de kunstneriske uddannelsesinstitutioner tager længere tid om at få en forankring på arbejdsmarkedet, sammenlignet med tilsvarende grupper af videregående uddannede.

Sammenfattende viser tallene bl.a., at kandidater fra Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner – i det omfang de indgår i ACs statistik – ikke blot er med til at trække ledighedsprocenten op, kandidaterne er også gennemsnitligt flere år om at få en mere eller mindre fast tilknytning til arbejdsmarkedet, og tilknytning bliver for en række uddannelsers kandidater kun i få tilfælde til fuldtidsansættelser.

Ser man på *ledighedsgraden* for alle kandidater fra 1997-2001 fra den enkelte institution, tegner der sig ligesom ved den gennemsnitlige ledighedsprocent et meget forskelligartet billede:

med højest andel af fuldt og næsten fuldt beskæftigede kandidater ligger bl.a. Vestjysk Musikkonservatorium og Kunstakademiets Billedkunstscoler, med lavest ledighedsgrad ligger kandidater fra Rytmask Musikkonservatorium og scenekunstscolerne.

Disse forskelle afspejler *forskellige arbejdsmarkedsvilkår*, hvor rapporten opdeler de kunstneriske og kulturelle uddannelsesarbejdsmarkedsvilkår i tre typer:

Det velorganiserede arbejdsmarked - for (blandt de kunstneriske uddannelser) arkitektuddannede – karakteriseret ved, at det på såvel udbuds- som efterspørgsels-

den er velstruktureret, dvs. arbejdsmarkedsmæssigt gennemsnitligt med kendte overenskomster, velorganiserede arbejdsgivere. Det velorganiserede arbejdsmarked afspejles ved højere gennemsnitlig beskæftigelse end for det øvrige uddannelsesområde.

Det semiorganiserede arbejdsmarked - for designuddannede og konservatorieuddannede – karakteriseret ved, at der findes velstrukturerede jobmuligheder, som dog kun dækker en begrænset del af kandidaternes beskæftigelsesmuligheder. Det semiorganiserede arbejdsmarked afspejles ved en gennemsnitlig lavere beskæftigelse end for hovedparten af øvrige uddannelsesområde.

Det øvrige kunstnerisk-kulturelle arbejdsmarked - for uddannede fra Filmskolen, Kunstakademiets Billedkunstsoler og scenekunstsolerne – hvor det er vanskeligt at tegne et samlet billede af disse kandidaters beskæftigelsessituation: F.eks. var 20% af kandidaterne fra Kunstakademiets Billedkunstsoler hverken beskæftigede som lønmodtagere eller på offentlig forsørgelse, og antages dermed at være en væsentlig forklaring på, at 78,2% af billedkunstkolekandidaterne fremstår som fuldt beskæftigede. På den anden side er forholdene for skuespillere kendetegnet ved at være gennemorganiserede på den måde, at organisationsmedlemskab, ansættelsesvilkår mv. er fuldstændigt organiserede, og samtidig er scenekunstmrådet præget af et sammentat arbejdsmarked med mere eller mindre faste stillinger og projektbaserede ansættelser.

Indkomstforholdene er i undersøgelsen beskrevet i form af analyse af kandidaternes *personlige indkomst*, dels i form af kandidaternes *overførselsindkomst*. Den gennemsnitlige personindkomst for 2002 for alle kandidater i undersøgelsen udgjorde 231.125 kr.

Det betyder, at den gennemsnitlige kandidat fra 1997-2001 tjente godt 10.000 kr. mere årligt end gennemsnittet i den danske befolkning.

I forhold til en akademisk begyndelsesløn var lønnen for kandidater fra kunstneriske uddannelser i underkanten af kandidater fra sammenlignelige AC-uddannelser, hvilket rapporten betragter som tilfredsstillende, når man tager de særlige vilkår på det kunstneriske og kulturelle arbejdsmarked i betragtning.

Den anførte gennemsnitsindkomst skal vurderes i sammenhæng med, at der er store variationer i kandidaternes indtægter – fra Filmskolens kandidater med den absolut højeste gennemsnitlige personindkomst på 310.475 kr. til Kunstakademiets Billedkunstsolers kandidater, der med et gennemsnit på 132.777 kr. havde de laveste indtægter.

Rapporten finder ingen umiddelbar sammenhæng mellem de forskellige uddannelsers kandidaters gennemsnitsindkomst og ledighedsgrad.

Der var markante forskelle på personindkomsterne for mænd og kvinder: de største indkomster havde kvindelige kandidater fra Filmskolen og mandlige kandidater fra Statens Teaterskole, de laveste indkomster havde såvel kvindelige som mandlige kandidater fra Kunstakademiets Billedkunstsoler.

Kønsforskellene i gennemsnitlig personindkomst er bemærkelsesværdige, fordi der ikke var væsentlige forskelle i ledighedsgraden.

Rapporten angiver følgende gennemsnitlige personindkomster for 2002 for kandidater 1997-2002 fra Kulturministeriets uddannelsesinstitutioner:

Filmskolen 310.475 kr., scenekunstscolerne 290.826 - 254.550 kr., arkitektskolerne 274.661 - 264.584 kr., musikkonservatorierne 237.030 - 216.334 kr., design- (og kunsthåndværker)skolerne 198.150 - 191.372 kr., Kunstakademiets Billedkunstscoler: 132.777 kr.

De enkelte kunstneriske uddannelsesinstitutioner angiver i øvrigt i Kulturministeriets Rektors rapport hver især en række særlige forhold, som gør sig gældende for den enkelte uddannelsers kandidater.

*) Liste over de enkelte uddannelsesinstitutioner, som indgår i rapporten:

Arkitektskolen i Aarhus
Danmarks Biblioteksskole
Danmarks Designskole
Designskolen Kolding
Det Fynske Musikkonservatorium
Det Jyske Musikkonservatorium
Det Kongelige Danske Musikkonservatorium
Filmskolen
Glas- og Keramikskolen, Bornholm
Kunstakademiets Konservatorskole
Kunstakademiets Arkitektskole
Kunstakademiets Billedkunstscoler
Nordjysk Musikkonservatorium
Skuespillerskolen ved Aarhus teater
Skuespillerskolen ved Odense Teater
Statens Teaterskole
Vestjysk Musikkonservatorium